॥ जनमेजय उवाच ॥ कथं द्वादशवार्षिक्यामनावृष्ट्यां तपोधन। ऋषीनध्यापयामास पुरा सारस्वतो मुनिः।
॥ वैशम्पायन उवाच ॥ आसीत् पूर्व्वं महाराज मुनिर्द्धीमान्महातपाः। दधीच इति विख्यातो ब्रह्मचारी जितेन्द्रियः।
तस्यातितपसः शक्रो बिभेति सततं प्रभो। न स लोभयितुं शक्यः फलैर्व्वज्रविधैरपि। १८४०
प्रलोभनार्थं तस्याथ प्राहिणोत्पाकशासनः। दिव्यामप्सरसं पुण्यां दर्शनीयामलम्बुषां।
तस्य तर्पयतो देवान् सरस्वत्यां महात्मनः। समीपतो महाराज सोपातिष्ठत भाविनी।
तां दिव्यवपुषं दृष्ट्वा तस्यर्षेर्भावितात्मनः। रेतः स्कन्नं सरस्वत्यां तत्सा जग्राह निम्नगा।
कुक्षौ चाप्यदधद्धृष्टा तद्रेतः पुरुषर्षभ। सा दधार च तं गर्भं पुत्रहेतोर्म्महानदी।
सुषुवे चापि समये पुत्रं सा सरिताम्बरा। जगाम पुत्रमादाय तमृषिं प्रति च प्रभो। १८४५
ऋषिं संसदि तं दृष्ट्वा सा नदी मुनिसत्तमं। ततः प्रोवाच राजेन्द्र ददती पुत्रमस्य तं।
ब्रह्मर्षे तव पुत्रोऽयं त्वद्भक्त्या धारितो मया। दृष्ट्वा तेऽप्सरसं रेतो यत् स्कन्नं प्रागलम्बुषां।
तत्कुक्षिणा वै ब्रह्मर्षे त्वद्भक्त्या धृतवत्यहं। न विनाशमिदं गच्छेत्त्वत्तेज इति निश्चयात्।
प्रतिगृह्णीष्व पुत्रं स्वं मया दत्तमनिन्दितं। इत्युक्तः प्रतिजग्राह प्रीतिञ्चावाप पुष्कलां।
स्वसुतञ्चाप्यजिघ्रत्तं मूर्द्ध्नि प्रेम्णा द्विजोत्तमः। परिष्वज्य चिरं कालं तदा भरतसत्तम। १८४०
सरस्वत्यै वरं प्रादात् प्रीयमाणो महामुनिः। विश्वेदेवाः सपितरो गन्धर्व्वाऽप्सरसाङ्गणाः।
हविं यास्यन्ति सुभगे तर्प्यमाणास्तवाम्भसा। इत्युक्त्वा स तु तुष्टाव वचोभिर्व्वै महानदीं।
प्रीतः परमहृष्टात्मा यथावच्छृणु पार्थिव। प्रसूताऽसि महाभागे सरसो ब्रह्मणः पुरा।
जानन्ति त्वां सरिच्छ्रेष्ठे मुनयः संशितव्रताः। मम प्रियकरी चापि सततं प्रियदर्शने।
तस्मात् सारस्वतः पुत्रो महांस्ते वरवर्णिनि। तवैव नाम्ना प्रथितः पुत्रस्ते लोकभावनः। १८४५
सारस्वत इति ख्यातो भविष्यति महातपाः। एष द्वादशवार्षिक्यामनावृष्ट्यां द्विजर्षभान्।
सारस्वतो महाभागो वेदानध्यापयिष्यति। पुण्याभ्यश्च सरिद्भ्यस्त्वं सदा पुण्यतमा शुभे।
भविष्यसि महाभागे मत्प्रसादात्सरस्वति। एवं सा संस्तुता तेन वरं लब्ध्वा महानदी।
पुत्रमादाय मुदिता जगाम भरतर्षभ। एतस्मिन्नेव काले तु विरोधे देवदानवैः।
शक्रः प्रहरणान्वेषी लोकांस्त्रीन् विचचार ह। न चोपलेभे भगवान् शक्रः प्रहरणं तदा। १८५०
यद्वै तेषां भवेद्योग्यं वधाय विबुधद्विषां। ततोऽब्रवीत् सुराञ्छक्रो न मे शक्या महासुराः।
ऋतेऽस्थिभिर्द्दधीचस्य निहन्तुं त्रिदशद्विषः। तस्माद्गत्वा ऋषिश्रेष्ठो याच्यतां सुरसत्तमाः।
दधीचास्थीनि देहीति तैर्व्वधिष्यामहे रिपून्। स च तैर्याचितोऽस्थीनि यत्नादृषिवरस्तदा।
प्राणत्यागं कुरुश्रेष्ठ चकारैवाविचारयन्। स लोकानक्षयान् प्राप्तो देवप्रियकरस्तदा।
तस्यास्थिभिरथो शक्रः संप्रहृष्टमनास्तदा। कारयामास दिव्यानि नानाप्रहरणानि च। १८५५
वज्राणि चक्राणि गदा गुरून् दण्डांश्च पुष्कलान्। स हि तीव्रेण तपसा संभूतः परमर्षिणा।
प्रजापतिसुतेनाथ भृगुणा लोकभावनः। अतिकायः स तेजस्वी लोकसारो विनिर्म्मितः।